

Uz malu pomoć Pazolinija

Matera, grad koji je iz svoje nesreće i bede uspeo da postane Evropska prestonica kulture – model za budućnost

Za "Vreme" iz Italije

Ove godine titulu Evropske prestonice kulture nose bugarski grad Plovdiv i italijanska Matera. Ova dva grada, kroz svoje programe u godini koja je pred nama, imaju za cilj da predvide svoju, ali i budućnost Evrope, kao i da se zahvaljujući razvoju kulture postavne na svetsku mapu, i samim tim osiguraju ekonomski i socijalni napredak. Takav zadatak očekuje i hrvatsku Rijeku sledeće godine, a grad Novi Sad 2021. godine kada će poneti ovu prestižnu titulu.

Matera, mali grad na jugu Italije, koji pripada regiji Bazilikata, takođe je jedan od najstarijih gradova na svetu, stariji je od Plovidia, ali za razliku od njega nije prvi grad u državi koji je poneo ovu titulu. Gradovi poput Firence, Bolonje i Đenove, svojim zaslugama i dugom i značajnom istorijom, nekako očekivano i opravdano bili su evropske prestonice kulture, dok je Matera sa tek oko 60.000 stanovnika dugo važila za siromašno, zaboravljeno i zanemareno mesto.

U odnosu na dosadašnje nosioce ove važne titule, a koja postoji već više od trideset godina, Matera je jedinstven primer grada koji je u poslednjih trideset godina doživeo apsolutnu transformaciju. Od malog, pastirskog, siromašnog i nepristupačnog mesta, sačinjenog od pećinskih naselja poznatijih kao Sassi (kamenje), čije se lokalno stanovništvo bavilo isključivo poljoprivredom kako bi preživelo, Matera je danas atraktivna turistička destinacija koja privlači turiste iz celog sveta.

Krajem 19. veka čuveni italijanski pesnik Đovani Paskoli opisivao je u svojim *Pismima o Materi* ovaj grad kao zaboravljeno mesto od koga su svi digli ruke. Desilo se da je ta knjiga pomogla da se u Materi otvori prva školska biblioteka. Matera je na sličan način opisana i u romanu

Isus se zaustavio u Eboliju poznatog italijanskog pisca, slikara i političara Karla Levija 1945. godine, kroz surove i škrte pejzaže, kroz predele u kojima pastiri sa svojim porodicama i životinjama žive u krajnje oskudnim uslovima, bez vode i struje, odsečeni od ostataka sveta. "Nikada nisam video takvu bedu", napisao je Levi. Njegova knjiga je uvrštena u školsku lektiru, a Matera je u očima javnosti postala "sramota Italije".

Ta sramota postaje nacionalni problem kojeg se mnogi stide. Sredinom 50-ih godina, na zahtev poznatog preduzetnika i političara Andrijana Olivetija, donosi se zakon po kome država ulaže novac kako bi se napravili novi radnički kvartovi sa stanovima, a u koje se seljaci Matere useljavaju napuštajući svoje kuće u stinama. Za njima ostaju puste pećinske naseobine i mnogobrojne crkve. Ostale su u rukama države i gradskih vlasti, ali decenijama nakon što su napuštene, predstavljaju simbol mizerije i sramote.

Međutim, baš takva, delom opustošena i zaustavljena u vremenu, Matera postaje inspiracija nekim umetnicima. Slavni italijanski režiser Pjer Paolo Pazolini našao je baš u ovome gradu, među kamenjem, savršen ambijent za film *Jevandelje po Mateju* iz 1964. godine. Kasnije su ovde snimljeni i filmovi *The Passion* i *Ben Hur*.

Pazolinijeva ljubav prema Materi, kao i njegov film, uticala je da imidž grada počne polako i kontinuirano da se menja. Od tada počinje da se menja i mišljenje javnog mnjenja, pre svega kada je reč o starom napuštenom delu grada, pa tako osamdesetih godina novim zakonom država vraća kuće u stinama na korišćenje prvobitnim vlasnicima, ali pod uslovom da se iskoristi njihov kulturni potencijal. Godine 1993. Matera postaje deo Uneskovke

svetske baštine. Tada se, zahvaljujući regionalnim fondovima, obnavljaju zapuštene crkve, otvaraju muzeji i umetničke galerije. Turistička branša takođe prepoznaje potencijal ovog netipičnog italijanskog grada, te privatni sektor počinje naglo da se razvija, kada se otvaraju mnogi hoteli i luksuzni restorani.

Godine 2008. Matera se kandiduje za Evropsku prestonicu kulture, a četiri godine nakon toga osvaja ovu prestižnu titulu. Prošle godine, "Njujork tajms" uvrstio je Materu i region Bazilikatu na listu najlepših mesta na svetu koje obavezno treba posetiti.

Poalo Veri, direktor Fondacije Matera 2019, kaže da je u poslednjih pet godina turizam ovde porastao četiri puta, naglašavajući da razvoj masovnog turizma nije cilj ovog grada.

Upravo da bi se sprečio masovni dolazak turista, projektom "privremeni građani", oni koji će ove godine posetiti Materu dobiće privremeni pasoš po ceni od 19 evra koji im omogućava da osim starog grada posete i druge zanimljive lokalitete u samom gradu i u blizini. Takođe, pasoš omogućava i posete svim izložbama i ostalim kulturnim dešavanjima. Direktor ove fondacije ističe da ovakva strategija može biti od koristi i drugim evropskim gradovima koji pate od masovnog turizma.

Ono što najviše privlači turiste u ovom gradu svakako su Sassi, pećinske naseobine, koje su danas velikim delom iskorišćene i dele se na dva kvarta. Naseobina Barizano, u kojem je danas skoro svaka pećina tipična zanatlijska radnja, butik, restoran, kafeterija ili neki od luksuznih

Foto: MIMMOGRECO

hotela, dok je naseobina Kaveozo zadržala prvobitni antički izgled, i gde je moguće posetiti neku od 150 srednjovekovnih pećinskih crkava, među kojima je najpoznatija Crkva Sv. Petra Barizana, potpuno uklesana u stenu i ima šest oltara. Takođe, impresivno je posetiti neku od pećinskih kuća i osetiti ambijent u kome je živela tipična materanska porodica od deset i više članova sa životinjama, u jednoj prostoriji.

Iako se u Materu kontinuirano ulagalo, ipak najveći problem je još uvek infrastruktura. Trn u oku i ono što najviše koči potpuni oporavak ovog grada jesu putevi i železnička stanica. Međutim, zahvaljujući upravo tituli Evropske prestonice kulture 2019. i regionalnom fondu, ovaj grad će do maja ove godine dobiti novu železničku stanicu. Projekat arhitekta Stefana Boerija podrazumeva kom-

pletnu restauraciju zgrade železničke stanice, centralnog trga ispred stanice, kao i obnovu same pruge Bari–Matera. Pored toga, ono čime se građani Matere najviše ponose jeste potpuna rekonstrukcija bivšeg kamenoloma iz 16. veka odakle se vadio ukrasni kamen sedra. Danas je to teatar "Sunčani kamenolom", koji na otvorenom prima do 5000 ljudi, a u njegovom zatvorenom delu do 800 ljudi. Inače, ovaj teatar predstavlja i simbol inauguralne ceremonije za Evropsku prestonicu kulture održane 19. januara ove godine, kada je Matera zvanično ponela ovu titulu, i na čijoj se pozornici našlo 2019 muzičara, među kojima i 40 muzičara novosadskog ansambla Sambansa.

Programom "Otvori budućnost", Matera će posebnu pažnju posvetiti socijalnoj i kulturnoj inkluziji i saradnji sa inovacijama. Upravo je socijalni aspekt moguće bio odlučujući u kandidaturi ovoga grada. Zapravo, kada je evropska komisija 2014. godine posetila Materu, samo nekoliko meseci pre nego što je proglašena prestonicom, komisija je prvobitno doživela kulturni šok a potom i posebno socijalno iskustvo, što nije bio slučaj sa ostalim gradovima kandidatima. Jedan od projekata same kandidature je bio da stanovnici Matere otvore vrata svojih kuća evropskoj komisiji i, umesto u nekom od hotela, ugoste ih kako tradicija Matere nalaže.

Kulturnim programima Matera će pokušati da pronađe odgovore na pitanja kako kultura, a pre svega njen inovativni

aspekt, može da pomogne gradu da nastavi kontinuirani razvoj na svim nivoima. Kulturni menadžer Fondacije Matera 2019. Arijana Bjeo kaže da je kroz projekte koji su ušli u selekciju fondacije jedan od ciljeva bio da Matera postane univerzalno igralište za umetnike. "Dali smo prednost lokalnim umetnicima, a u selekciju je ušlo 50 kulturnih projekata koji će se realizovati kroz pet tema: Daleka budućnost, Kontinuitet i lomovi, Razmišljanje i konekcije, Utopije i distopije, Koreni i staze. Pokušaćemo da se kroz kulturni razvoj grada dâ doprinos budućnosti razvoja celog juga, koji inače važi za slabo razvijeni deo Italije. Kao i da Matera bude model za razvoj svih manjih gradova u Evropi, a u kojima leže skriveni i neiskorišćeni potencijali", kaže Arijana Bjeo.

Italijanski pesnik i pisac Franko Armignio kaže da je Matera grad koji je iz svoje nesreće i bede uspeo da postane grad model za budućnost, i to upravo zahvaljujući veri njenih građana. "Titula evropske prestonice kulture je nagrada svim građanima Matere. Da je ova titula možda pripala Sijeni, Perudi ili Raveni, koje su bile gradovi protivkandidati, to bi bila samo još jedna od potvrda za gradove koji već imaju garantovanu i blistavu budućnost, kaže ovaj pesnik."

A što se nas tiče, odnosno Novog Sada koji će biti Evropska prestonica kulture 2021. godine, Matera je slikovit primer kako se stiže do vrha.

TATJANA ĐORĐEVIĆ SIMIĆ

Ball Packaging investira 45 miliona evra u novu proizvodnu liniju

Ball Corporation investirao je 45 miliona evra u novu proizvodnu liniju i proširenje proizvodnje i poslovanja u Srbiji. Ova investicija doprineće otvaranju 40 novih radnih mesta u fabrici u Beogradu, koja kao jedan od najvećih izvoznika u zemlji plasira 70 odsto svoje proizvodnje na više od 20 tržišta.

„Nova linija znatno će povećati kapacitete u Srbiji, sa ciljem da godišnje proizvedemo više od dve milijarde limenki. U proizvodnji je od 2004. godine investirano preko 140 miliona evra i ponosni smo što je prošle godine fabrika u Beogradu proglašena najboljom fabrikom limenki Ball korporacije na evropskom tlu“, izjavio je Branislav Savić, direktor fabrike.

Kompanija Ball snabdeva velike internacionalne proizvođače piva, bezalkoholnih napitaka, vode, kao i manje proizvođače koji se sve češće odlučuju za limenku kao ambalažu, jer ju je u potpunosti moguće reciklirati.

Ball Beverage Packaging Europe – Belgrade je najveća američ-

ka grinfild investicija u Srbiji. Uz proizvodnju limenki u skladu sa svetskim standardima, kompanija je više od decenije posvećena edukaciji stanovništva o reciklaži, u partnerstvu sa Recan fondacijom i brojnim partnerima.